



ΕΠΙΣΤΗΜΗ, ΦΙΛΟΛΟΓΙΑ, ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΑ

ΕΡΓΟΣ Ε.
ΑΡΙΘ. 60

Ἐν Πειραιεὶ Σεπτέμβριος
1889

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ
Δ. Κ. ΣΑΚΕΛΛΑΡΟΠΟΥΛΟΣ

Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΚΑΙ ΩΣ ΚΟΙΝΗ ΤΩΝ ΛΟΓΙΩΝ ΓΛΩΣΣΑ

Ἐναρκτήριος λόγος

ΥΠΟ

H. C. MULLER

Ἑξηγητοῦ τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης καὶ γραμματολογίας
ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τοῦ Ἀμστελοδάμου.

(Συνέχεια καὶ τέλος, ὅρα προηγούμενον φυλλάδιον.)

Βιόλιμορφία, δηλαδή τέχνη καὶ ἐπιστήμη τοῦ γράφειν
ἰδίᾳ δὲ ὡς πρὸς τὰς κλίσεις καὶ τὰς συζυγίας.

Διεθνῆς γλῶσσα διὰ φιλολογικούς καὶ ἐπιστημονικούς σκο-
πούς, καὶ ὡς γλῶσσα συνειδητοῦ τῶν φιλόλογων, ὡς τοιαύ-
τη δὲ ἢ δι' ἧς ἐν τῷ Ἀθηναϊκῷ Πανεπιστημίῳ διδάσκουσι.
Ὁ **Reyer** ἐποίησατο προσέτι καὶ τὰς ἐξῆς προτάσεις, αἵτι-
νες δύνανται νὰ ἐξισωθῶσι πρὸς τὰς μεταρρυθμίσεις τοῦ
Schleyer καὶ πρὸς τὰς τῶν ἄλλων. *Σχέδιον* ὁμοιοτύπου ἀλ-
φαβήτου, δηλαδή διὰ τοὺς αὐτοὺς φθόγγους γλωσσῶν διαφό-
ρων τὰ αὐτὰ σημεῖα· *ἔκδοσις* περιοδικῆ ἐν τῇ διεθνεί γλώσ-
σῃ ἐξυπηρετοῦντος τὰς συζητήσεις τῆς μονίμου ἐπιτροπείας,
αἵτινες ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον περὶ τὸ θέμα τοῦτο δέον νὰ περι-
στρέφονται.

Ἐκτός τοῦ ἐν Ἀμστελοδάμῳ φιλολογικοῦ συλλόγου ἐργά-
ζονται ἤδη ὁ **Reyer** καὶ ὁ **Salvadori**, ἰδίως ἐν Ἰταλίᾳ προ-
σηλυτίζοντες πρὸς ταύτην τὴν ἰδέαν. Ἀναχωροῦντες δὲ ἀπὸ
τῆς ἀρχῆς ὅτι ἡ Ἑλληνικὴ γλῶσσα ὡς σύνολον ὀργανικὸν
εἶναι προτιμότερα τεχνητῆς οἰασθήποτε γλώσσης ὡς ἡ **Vo-**

lapük λ. χ. ὅτι ἀφιεμένης τῆς πλήρης σπουδῆς τῆς ἀρ-
χαίας Ἑλληνικῆς τοῖς εἰδικῶς φιλόλοις, δέον ἢ σημερινῇ
γλῶσσᾳ νὰ εἰσαχθῇ διὰ πᾶσαν τὴν ὑψηλὴν διδασκαλίαν, θέ-
τουσιν ὡς σκοπὸν τὴν ἀπανταχοῦ ἴδρυσιν συλλόγων οἱοὶ ὅ τῆς
Κωνσταντινουπόλεως καὶ ὁ τοῦ Ἀμστελοδάμου φιλελληνικοί,
καὶ πρὸς τοῦτο ἀπὸ τῆς Ἰταλίας νὰ γίνῃ ἡ ἀρχή, ἐκ τῆς χώ-
ρας ἐκείνης, ἣτις τοιαύτας εἶχεν ἔκπαλαι ὑποχρεώσεις πρὸς
τὴν ἡλιόφωτον Ἑλλάδα.

* *

Ἀνάγκη ἐνταῦθα μεταστροφῆς τοῦ λόγου. Διερευνήσαντες
βραχυτάτα τὸ διατὶ θέλομεν τὴν Ἑλληνικὴν, ὡς κοινὴν τῶν
λογίων γλῶσσαν καὶ τίνες ἀπόπειραι πρὸς τοῦτο παρ' ἄλλων
ἐγένοντο στρέφομεν ἤδη τὴν προσοχὴν ἡμῶν πρὸς τὴν λεγο-
μένην νεοελληνικὴν γλῶσσαν, τὴν ἑλληνικὴν αὐτὴν ταύτην
δηλαδή, τὴν γλῶσσαν ἐκείνην καὶ φιλολογίαν, ἣτις ἤδη ἐν
τῷ πανεπιστημίῳ τοῦ Ἀμστελοδάμου δημοσίαν θέσιν εἰ καὶ
μετρίαν κατέκτησε.

Ἐν τούτῳ ἀνοίγεται ἡμῖν ἀτέρμον πεδίων. Ἡ ἑλληνικὴ
ὡς βασιλίσσα κυκλομένη ὑφ' ὀλοκλήρου χοροῦ διαλέκτων
εἶναι τόσον πλουσία καὶ πολυμερῆς ὥστε θὰ ἦτο παραφροσι-
νης ἔργον εἶναι ἐν τῷ παρόντι λόγῳ ἀπεπειρώμενη τῶν ὑπηρε-
σιῶν αὐτῆς ἀκριβῆ τὴν ἐκτίμησιν καὶ τοῦ χαρακτῆρος αὐτῆς
πλήρη τὴν περιγραφὴν νὰ παράσχω. Παρέχομεν μόνον σκια-
γραφίας τινὰς καὶ περιοριζόμεθα νὰ μνημονεύσωμεν τῶν παρα-
δόξων, ἀλλὰ βαθέως ἐρριζωμένων προκαταλήψεων, αἵτινες
εἶτι ὑπάρχουσιν ἐπὶ τοὺς Ἑλληνας καὶ τὴν Ἑλλάδα καθ'
ὅλην τὴν Εὐρώπην.

Ἡ πρώτη προκατάληψις συνίσταται εἰς τὸ ὅτι τὴν σημε-
ρινὴν γραφομένην κοινὴν γλῶσσαν ἐκλαμβάνουσιν ὡς τεχνη-

τῶς κεκοσμημένην γλῶσσαν, ὡς τι τῶν λογίων κατασκευάσμα, ὅπερ οὐδὲν ἔχει τὸ κοινὸν μετὰ τῆς γλώσσης τοῦ λαοῦ (τῆς λεγομένης νεοελληνικῆς). Συμπεραίνουσι δὲ περαιτέρω ὅτι τοιαύτη γλῶσσα ἐπαναφέρουσα παλαιούς τύπους καὶ θέσεις οὐδὲν τὸ βιώσιμον ἔχει καὶ οὐδέποτε θὰ δυναθῆ νὰ καταστῆ γλῶσσα τοῦ λαοῦ.

Ἡ δευτέρα προκατάληψις συνίσταται εἰς τὸ ὅτι θεωροῦσι τὴν ἑλληνικὴν προφορὰν ὡς διεφθαρμένην καὶ ἀνελληνιστον, ὡς προϊὸν δηλ. σλαβικῶν καὶ ἐν γένει βαρβαρικῶν ἐπιδράσεων, νομίζουσι δὲ ὅτι δύναται νὰ ποδειχθῆ τοῦτο ἐκ τῶν συχνῶν φθόγγων τοῦ ἰώτα, καὶ ἐκ τῆς δασύτητος τοῦ δ καὶ καθεξῆς.

Ἡ τρίτη προκατάληψις (ἢ μᾶλλον πλάνη) συνίσταται ἐν τέλει εἰς τὸ ὅτι θεωροῦσι τὴν λεγομένην νεοελληνικὴν γλῶσσαν ὡς ἐντελῶς παρακμάσασαν, διότι, ὡς γνωματεύουσιν, οὐδεμίαν πλέον περιέχει δοτικὴν τῶν ὀνομάτων, οὐδὲν ἀπαρέμφατον τῶν ρημάτων, ὅτινες τύποι εἰσὶν ἀναγκαῖοι κτλ.

Τὰς τρεῖς ταύτας προκαταλήψεις διὰ βραχείων ἡμεῖς θὰ ναιρέσωμεν, λέγομεν δ' ἤδη ἀρχόμενοι, ὅτι ἡμεῖς τὴν ἔκφρασιν «νεοελληνικὴ» εἰς τὸ ἐξῆς μᾶλλον εὐχαρίστως διὰ τοῦ «ἑλληνικὴ» θάντικαθιστώμεν, καὶ ἀντὶ τῆς «lingua neograeca» (Δέφφνερ π. χ.) εἰς τὸ ἐξῆς μᾶλλον εὐχαρίστως θὰ ποιῶμεθα λόγον περὶ τῆς «linguae hodierna Graecorum» (quae prae linguae simillima est, ἥτις τῆ ἀρχαίᾳ ὁμοιοτάτη ἐστίν). Ἡ ἀτυχὴς ἔκφρασις «νεοελληνικὴ» προῆλθε φαίνεται ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν Γερμανίαν ἐκ τῆς «Εὐνομίας» τοῦ Iker (ἐκδοθείσης τῷ 1827) καὶ ἐξ ἄλλων συγγραμμάτων κατὰ τὸν τρόπον τυχαῖον, τὸ ἀτυχὲς δ' ἐπίσης γεγονός καθ' ὃ ἐξέλαβον τὰ κατὰ διαλέκτους σχεδὸν ἀποκλειστικῶς ἀπὸ τὰς ἀρχαῖς τοῦ αἰῶνος μέχρι σήμερον ἐσηματισμένα δημῶδη ἄσματα ὡς τὴν ἐν τῇ κοινῇ γλώσσῃ (Hochsprache) σχηματισθεῖσαν φιλολογίαν ἀρχισαντες τὴν σπουδὴν τῆς λεγ. νεοελληνικῆς διὰ τῶν δημῶδων τούτων ἀσμάτων μόνον, συνέδραμεν ἵνα μὴ γίγηται λόγος περὶ Ἑλλήνων καὶ Ἑλληνικῆς γλώσσης, ὡς θὰ ἦτο ἐν τούτοις πάντως λογικόν. Δὲν πρόκειται λοιπὸν περὶ τῶν λέξεων ἀλλὰ περὶ ὅλως διαφόρου κατ' οὐσίαν ἀντιλήψεως τῆς Ἑλληνικῆς τοῦθ' ὅπερ ἡμεῖς μετὰ πάσης δυνάμεως ἀποκρούομεν εἰ καὶ γνωρίζομεν ὅτι ἐν τούτῳ θὰ ἔχωμεν ἐναντίους τοὺς πλείονας φιλόλογους. Οἱ συντεχνῖται οὐτοι ὀρῶσι πάντοτε avec un supreme dedain ἐπὶ τὴν λεγομένην Νεοελληνικὴν ὡσανεὶ αὕτη ἀπετέλει εἶδος τι παραρτήματος τῆς φίλης των ἀρχαίας ἑλληνικῆς.

Καὶ ἤδη ἐπὶ τὸ κύριον: Ἡ σημερινὴ κοινὴ γλῶσσα Hochsprache) εἶναι ὀλοσχερῶς σχεδὸν πλήρως ἐν μεγάλῳ καὶ ἐν τῷ συνῳλῳ, ἥτις τοὺς διαφόρους διαλέκτους, ὡς συμπλήρωμα, ἀλλὰ καὶ ὅλως ἀνεξαρτήτου, παρ' ἑαυτῇ ἔχει σχηματίζουσα τὸ κέντρον περὶ ὃ αἱ ἄλλαι συμπυκνοῦνται. Ἐν τῇ ἑλληνικῇ δὲ γλώσσῃ ὅπως σαφέστεροι ὦμεν δυνάμεθα νὰ ἔχωμεν τὰ ἐξῆς διακεκριμένα συστατικὰ μέρη:

1) Τὴν καθόλου δημῶδη ἢ τοῦ λαοῦ γλῶσσαν (patois), ἐν

τῇ δημῶδη ποιήσει, σπανίως ἐν τῷ πεζῷ λόγῳ. Παραδείγματα εὐρίσκονται ἐν τοῖς ἄσμασι τῶν κλεφτῶν, εἰς τὰς δημῶδεις διηγήσεις, καλανθάρια, σατυρικὰ φύλλα κτλ.

2) Τὴν κοινῇ γλῶσσαν (Hochsprache) μετὰ δημοτικῶν ἢ μετὰ ποιητικῶν ἐλευθεριῶν, ἣν ἀπαντῶμεν ἰδίως ἐν τοῖς λυρικοῖς ποιήμασι καὶ ἐν ταῖς κωμωδίαις. — Ἐν τῷ ἀριστοουργήματι τοῦ Boltz ἢ ἑλληνικὴ γλῶσσα τοῦ παρόντος) εἰσὶν καλῶς συνηθροισμένα παραδείγματα τοιαῦτα, λ. χ. ποιήματα καθ' ἡπειρωτικὸν ἰδίωμα ὑπὸ Βικέλα, Δροσίνη κτλ.

3) Τὴν καθαρὰν κοινῇ γλῶσσαν (Hochsprache), δηλ. τὴν κοινῶς γραφομένην ἑλληνικὴν γλῶσσαν, ἐν τε τῇ ποιήσει καὶ τῷ πεζῷ λόγῳ, κατὰ τὴν ἐν γένει δημοσίαν ἀναστροφὴν. — Παραδείγματα ἀπανταχοῦ τῆς φιλολογίας, ἐπίσης καὶ παρὰ Boltz, περαιτέρω ὄρα Ἀκρόπολιν Ἀθηνῶν, τὴν Νέαν Ἡμέραν Τεργέστης καὶ λοιπὰς ἐφημερίδας.

4) Τὴν κοινῇ μετὰ τύπων ἀρχαϊκῶν καὶ ὑψηλοτέρου ἐπιστημονικοῦ ὕψους, ἐν τῇ ποιήσει καὶ ἰδίως ἐν τῷ πεζῷ λόγῳ, ὃ χρωῶνται ἀποκλειστικῶς οἱ συγγραφεῖς, ὅτινες τοὺς κλασικοὺς ἀρκετὰ καλῶς γνωρίζουσι καὶ μετὰ ἰδιαζούσης ἀγάπης τὴν γλῶσσαν αὐτῶν ἐφαρμόζουσι. — Παραδείγματα παρὰ Κόντῳ καὶ τῇ σχολῇ αὐτοῦ εἰς τὰς ἐπιφυλλίδας τῆς νέας Ἡμέρας κτλ.

5) Τὸ αὐστηρῶς ἀρχαϊκὸν ὕφος ἐν τῇ ἀνταποκρίσει τῶν λογίων μετὰ τοῦ ἐξωτερικοῦ — Παραδείγματα παρὰ Boltz, ἐν τῇ ἐκτάκτως τανῦν διακλαδωθείσῃ ἀνταποκρίσει τοῦ φιλελληνικοῦ συλλόγου τοῦ Ἀμστελοδάμου κτλ.

6) Ἐν τέλει: Τὰς λοιπὰς σχεδὸν ἀναριθμήτους διαλέκτους, τινὰς λίαν πλουσίας, ὡραίας καὶ εὐήχους. Τινὲς ἐξ αὐτῶν ὡς ἡ κρητικὴ ἢ τσακωνικὴ εἰσὶν ἰδιαζόντως δύσκολοι, αἱ πλείστοι δὲ διατηροῦσι παναρχαίους τύπους καὶ λέξεις.

Ἐκ τῆς τοιαύτης ἐπισκοπῆσεως, ἣν ἡμεῖς ἐλάβομεν κατὰ τὰ κύρια ἐκ τῶν ἔργων τοῦ Boltz μὴ εὐρίσκοντες ἀλλαχοῦ τόσον σαφῆ καὶ πολύχρωμον παράστασιν τοῦ πράγματος, δύναται τις νὰ συμπερανεῖ ὅτι ἡ κυκλοφοροῦσα διδασκαλία τῶν φιλόλογων εἶναι ριζικῶς πεπλανημένη καὶ ἡ σημερινὴ γλῶσσα δὲν εἶναι τι ἕτερον ἢ ἡ ἀρχαία γλῶσσα, ἣδη (φυσικῶς, νεωτερισθεῖσα, ἥς οἱ τύποι κατὰ τὴν ὅλως ὑψηλὴν διδασκαλίαν διδάσκονται. Δέον λοιπὸν ὅσῳ τάχιον νὰ διορθωθῆ τὸ ἀπ' αἰῶνων λάθος, διὰ τῆς ἀλλαγῆς τῆς μεθόδου, λαλουμένης καὶ διδασκομένης τῆς Ἑλληνικῆς ἀπαραλλάκτως ὅπως πᾶσα ζῶσα γλῶσσα λαλεῖται καὶ διδάσκεται.

Ἐπίσης ἡ δευτέρον μνημονευθεῖσα προκατάληψις εἶναι παναρχαία πλάνη ἀφορῶσα εἰς τὴν προφορὰν. Περὶ ταύτης βραχεῖα τις μόνον ὑπόδειξις, διότι (ὅπως μεταχειρισθῶμεν τὰς λέξεις τοῦ μεγάλου Ὀλλανδοῦ σκεπτιστοῦ Multatuli) «ἐπὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου πολλὰ ἠδύνατό τις νὰ εἴπῃ.» Ὁ μῦθος τῆς βαρβάρου ἀνελληνίστου προφορᾶς ἀπεκρούσθη ἀπὸ μακροῦ ἤδη παρὰ τῶν Ἑλλήνων αὐτῶν (Οἰκονόμος), βραδύτερον διὰ τῶν συγγραφεῶν τοῦ Ραγκαβῆ, τοῦ Eichtal τοῦ

Blackia τοῦ **Boltz** τοῦ **Eugel** κτλ. ἐν αὐτῇ δὲ τῇ ἰδίᾳ χώρᾳ τοῦ Ἑράσμου, τῇ Ὀλλανδίᾳ εὐτυχῶς ἐν τέλει ἐδόθη ἡ ὄρθησις ὅπως ἀπορριφθῶσι *καμπάλ-ια συνειθισμένα* καὶ εἰσαχθῆ ἀύθις ἡ γνησία ἑλληνικὴ προφορὰ, περὶ ἧς οἱ Ἑρασμιανοὶ οὐδένα ὀφείλουσιν νὰ ποιῶνται λόγον ὡς περὶ διεφθαρμένης προφορᾶς διότι ἀκριβῶς ὑπάρχει τὸ ἐναντίον: Παράδοσις καὶ ἐπιστημονικὴ ἔρευνα ἀπὸ μακροῦ ἤδη ἀπέδειξαν ὅτι ἡ σύγχρονος ἔθνικὴ προφορὰ ἔχει τὰς ρίζας τῆς ἐν τῇ μεμακρυσμένη ἀρχαιότητι, ἐνῶ τὸ ἐναντίον ἡ προφορὰ τῶν σχολείων ἰδίως τῶν διαφόρων εὐρωπαϊκῶν χωρῶν εἶναι αὐθαίρετος καὶ ἄνευ συστήματος, εὐηχοτάτην γλῶσσαν εἰς ἀδρανῆ κακοφωνίαν (ἀληθῆ πλεονασμὸν ὡς λέγει ὁ **Eikstein**) μεταστρέψασα. Ὁ ὑγιῆς κοινὸς νοῦς ἐντεῦθεν ἠδύνατο νὰ εἴπῃ μετὰ τοῦ *mpère*, «*en tout cas, il vaut mieux de parler le grec, comme un mendiant d'Athènes que comme un helleniste de Rotterdam*».¹

Ἄς βαδίσωμεν πρὸς τὴν εὐχὴν ὑπὸ τοῦ ἡμετέρου **Vosmaer** ὀλίγον τι πρὸ τοῦ θανάτου τοῦ ἐξενεχθεῖσαν, ληφθήτωσαν οἱ Ἕλληνες αὐτοὶ ὡς διδάσκαλοι τῆς ὠραίας καὶ εὐήχου γλῶσσης τῶν, ἅς ἀναλάμψῃ ἀπὸ τῆς Ὀλλανδίας τὸ τῆς ἀναγεννήσεως φῶς ἡμαυρωμένον ἀπ' αἰῶνων ἤδη, καὶ ἰδοὺ τὸ πρῶτον βῆμα πρὸς μεταρρύθμισιν, ἧς ἡ ἐπιρροὴ ἐπὶ πᾶσαν τὴν Ἀνατολὴν θὰ φανῆ οὐχὶ μετὰ ἔτη!

Ἐν τέλει ἐπιτραπητῶ ἡμῶν μία λέξις διὰ τὰς ὅλως ἐσφαλμένας δόξας, αἵτινες γενικῶς ἔτι ὡς πρὸς τοὺς τύπους καὶ τὴν σύνταξιν τῆς ἑλληνικῆς γλῶσσης κρατοῦσι. Εἶναι λόγου χάριν ἐσφαλμένον, τὸ ὅτι δοτικὴ καὶ ἀπαρέμφα τον ἐκ ταύτης ἐξηφανίσθησαν μᾶλλον τοῦτο δύναται τις νὰ παραδεχθῆ ὡς πρὸς τὴν δημῶδη γλῶσσαν. Ἀρκούμεθα δὲ μόνον πρὸς ἀπόδειξιν νὰ παραπέμψωμεν εἰς τὰ ἔργα τοῦ **Boltz**, ἐν οἷς πλήρως καταδεικνύεται ποσάκις ὡς πρὸς τινὰς συνδυασμοὺς; οἱ δύο οὗτοι τύποι εἰσὶν ἐν χρήσει.

Ἐνταῦθα κλείομεν τὰς παρατηρήσεις ἡμῶν ἐπὶ τῶν προκαταλήψεων, αἵτινες ἔτι βαρύνουσιν ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα καὶ τὴν ὠραίαν αὐτῆς γλῶσσαν, εἰ καὶ φοβούμεθα ὅτι ἡ *vis inertiae* καὶ τὸ συντηρητικὸν πνεῦμα τῆς γυμνασιακῆς διδασκαλίας ἐπὶ μακρὸν ἔτι θὰ παρκαλώσῃ ἀποτελεσματικὴν τινὰ μεταρρύθμισιν.

Ἐξετάσαντες τὴν ἑλληνικὴν, τὴν μουσοτραφῆ ταύτην γλῶσσαν ὡς διεθνῆ γλῶσσαν, καὶ ἀφιερῶσαντες γενικὰς τινὰς παρατηρήσεις περὶ ταύτης ἐρευνήσωμεν ἤδη τὸ ζήτημα, τίς ἡ σημασία τῆς διδασκαλίας τῆς ἑλληνικῆς (τῆς νεοελληνικῆς δηλ. καὶ τῆς ἀρχαίας) ἐν τῇ κοινωνίᾳ καὶ ἰδίως ἐν τῇ ὑψηλῇ διδασκαλίᾳ.

Ἐκάστῳ δῆλον εἶναι τινὰ σημασίαν ἔχει τοῦτο ὡς πρὸς τὸ ζήτημα τοῦ *κλασικισμοῦ*, τὸ θερμὸν ἐκεῖνο ζήτημα ὅπερ πάντοτε ἀναμένει τὴν λύσιν του. Ἀπὸ τῆς περιόδου «ἑλληνικὴ καὶ λατινικὴ» φθάνομεν εἰς τὴν περίοδον «ἑλληνικὴ ἢ

λατινικὴ» καὶ ἴσως ἐγγύς εἶναι τρίτη περίοδος ἧτις θ' ἀπαίτησιν ἐντονώτερον τὴν κατάργησιν ἀμφοτέρων τῶν κλασικῶν γλωσσῶν ὡς βάσεως τῆς ὑψηλοτέρας διδασκαλίας. Διὰ τὴν ὀρθὴν ἐκτίμησιν λοιπὸν τοῦ ζητήματος τούτου ἡ γνώσις τῆς ἑλληνικῆς (νέας καὶ ἀρχαίας) βεβαίως εἶναι ἀπαραίτητος.

Εἶναι δὲ περιτὸν νὰ δικαιολογήσω διὰ μακρῶν τὸ ὅτι ἡ ἐκμάθησις *ὀλοκλήρου* τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης ἰδίως τοῖς φιλόλογοις τυγχάνει ἀναγκαία. Ὁ Κοραΐης καὶ ὁ Ραγκαβῆς εἰσὶν ἤδη περιλάλητα ὀνόματα, ἀλλὰ παρὰ τοὺς τηλεφώτους τούτους ἀπτότερος σειρά ὀλοκλήρου παρατάσσεται νεωτέρων λογίων ὁ Κόντος, ὁ Βικέλας, ὁ Χαντζηδάκης, ὁ Λάμπρος, ὁ Δόσιος καὶ ἕτεροι πολλοί, οἵτινες πάντες διαλάμπουσιν ἐν τῇ ἐπιστήμῃ ὡς οἱ προγενέστεροι αὐτῶν κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Ἑράσμου καὶ τοῦ **Reuchlin**. Ἡ σημερινὴ ἑλληνικὴ γλῶσσα ἵνα συντόμως λαλήσω, παρέχει τὸ προσφορώτατον καὶ ἐπαγωγότατον μέσον δι' οὗ κατανοεῖται καὶ ἐκτιμᾶται χιλιάκις καλλίτερον ἢ λεγομένη κλασικὴ γλῶσσα. Ὁ ἐπιθυμῶν ν' ἀποβῆ ἀληθῆς φιλόλογος καὶ ν' ἀντλήσῃ ἐξ αὐτῶν τῶν πηγῶν διὰ περιηγήσεως ἐν Ἀνατολῇ λ. χ. κατ' οὐδένα λόγον ὀφείλει ν' ἀφιερῶθῃ μόνον εἰς τὴν τελευταίαν.

Ἀλλὰ καὶ ἀπὸ ἐπόψεως ὑψηλοτέρας, ἀπὸ ἐπόψεως συγκριτικῆς γλωσσολογίας δὲν ὀφείλομεν ἐπίσης τῆς μελέτης τῆς σημερινῆς ἑλληνικῆς ν' ἀμελήσωμεν. Ἐκ τοῦ γνωστοῦ περιοδικοῦ τοῦ **Kuhn** καὶ ἐξ ἄλλων ἔργων δυνάμεθα νὰ ἐξαγάγωμεν τινὰ σημαίνουσιν θέσιν ἔχουσιν ἰδίως αἱ διαφοροὶ διάλεκτοι ἐν τῇ ἐπιστήμῃ ταύτῃ, τῇ τόσον ἀδιαλείπτως προϊούσῃ. Ἰδιώματά τινα (ὡς λ. χ. τὸ τσακωνικόν) ἐγένοντο μεγίστης προσοχῆς ἄξια, καὶ εἶναι παραδεδεγμένον γενικῶς ὅτι ἡ ἑλληνικὴ λόγῳ τοῦ παναρχαίου συντηρητικοῦ χαρακτήρος τῆς τυγχάνει ἰδιαζούσης ἀξίας διὰ τὸν γλωσσολόγον. Εἰς ταῦτα προστίθεται καὶ τὸ ὅτι ἡ Ἑλλάς πάντοτε ἐσχημάτισε γέφυραν μεταξὺ Εὐρώπης καὶ Ἀσίας ἐν πάσῃ περιπτώσει τὰ μάλιστα ἐνδιαφέρον εἶναι τὰς ζένας ἐπιρροὰς εἰς τὴν γλῶσσαν τοῦ ζωνοῦ λαοῦ πλησιέστερον νὰ παρατηρῶμεν.

Ὅσον ἀφορᾷ δὲ εἰς τὴν ἐμπορικὴν τῆς Δύσεως μετὰ τῆς Ἀνατολῆς ἐπικοινωνίαν αὕτη εἶναι βεβαίως περιωρισμένη ἀλλὰ πάντοτε σημαίνουσα τόσον, ὥστε νὰ ἐπιβάλλῃ τὴν σπουδὴν τῆς ἑλληνικῆς ὑπὸ τὴν ἔποψιν ταύτην. Ἡ ἑλληνικὴ ὄντως εἶναι ἡ γενικὴ τῆς συναλλαγῆς γλῶσσα καὶ ὁ φορεὺς τοῦ πολιτισμοῦ εἰς Ἀνατολὴν ἐκτὸς τούτου ὑπάρχουσιν ἑλληνικαὶ παροικίαι ἔξω τῶν ὁρίων τοῦ Βασιλείου ἐξηπλωμένοι καὶ ἐντεῦθεν ἤθελον εἶναι εὐχῆς ἔργον ἀπανταχοῦ τῶν πρωτευουσῶν τῆς Εὐρώπης νὰ καταστῆ δυνατὴ ἡ διδασκαλία τῆς δεσποζούσης ἐκεῖ γλώσσης ταύτης.

Καὶ *last not least* δέον τὴν ἑλλ. φιλολογίαν ἀπαξ ἐν τέλει ἐν τε τῷ πλαισίῳ τῆς παγκοσμίου φιλολογίας καὶ καθ' ἑαυτὴν ἀκριβέστερον νὰ γνωρίσωμεν! Ὅσον δ' ἀφορᾷ εἰς τὴν μέσσην καὶ νεωτάτην φιλολογίαν, δέον νὰ μὴ λησμονῶμεν ὅτι αὕτη σχηματίζει ὠραῖον πνευματικὸν προϊόν λαοῦ μῦλις πρὸ ὀλίγου ἔτι ὑπὸ βάρβαρον ζυγὸν ὑποκειμένου, καὶ ὅτι εἰσέτι

1. Ampère, La Grèce, Rome, et Dante (1850.)

δὲν ἀφίκετο αὐτὴ εἰς τὸ ὕψιστον σημεῖον τῆς ἀκμῆς τῆς. Ἐξ ἀναλογισθῶμεν δὲ ὅτι ἡ ῥηθεῖσα κλασικὴ φιλολογία περιέχει πρὸς τὰ πολλὰ ἀριστουργήματα καὶ πολλὰ μέτρια, καὶ ὅτι ἡ ἀξία τῶν τελευταίων ἐπὶ πλείστον ὑπερετιμήθη, διότι ἡ περίοδος εἰς ἣν ἀνήκουσι περιβάλλεται ὑπὸ τῆς αἰγλης τῆς ἀθανασίας. Ἐν τούτοις εἶναι βέβαιον ὅτι ἰδίως ἡ νεωτέρα ἑλλ. φιλολογία δύναται νὰ συγκριθῇ πρὸς πολλὰς εὐρωπαϊκὰς (τῆς ἀγγλικῆς ἰσως ἐξαιρουμένης) ἐν Εὐρώπῃ ἔνθα συχνὰ μέχρι σήμερον ἔτι περιορίζονται εἰς τὴν γνῶσιν ὀλίγων ἀσματικῶν τῶν κλεφτῶν ἢ τῶν *chantes populaires de la Grèce moderne* (ὡς καλεῖ αὐτὰ ὁ Fauriel) ἄρχονται ἤδη ἀποβλέπουσι εἰς τὸ πρᾶγμα αὐτὸ τοῦτο, καὶ δὲν εἶναι μακρὰν ὁ χρόνος πλέον, καθ' ὃν εἰς τὴν νεογέννητον ταύτην φιλολογίαν θὰ δοθῇ ἡ ἀνταξία τιμητικῆς θέσεως.

Ἐξ ἀποβληθῆ ἀπαξ διὰ παντός μετὰ πολλῶν ἄλλων ἀπορριπτῶν, ἡ προκατάληψις ὅτι μόνον μία ἢ δύο γλώσσαι, μόνον μία περίοδος, δύναται νὰ ὦσι κλασικαί· ἄς ἀκολουθήσωμεν τὴν γνώμην πολλῶν σοφῶν θεωροῦντες εἰς τὸ ἐξῆς τὴν ἑλλ. φιλολογίαν ὡς κρῖνον ἀτελευτήτου ἀλύσεως. Ἐξ κρίνωμεν δ' ἕκαστον φιλολογικὸν φαινόμενον κατὰ τὴν ἐποχὴν του, μανθάνοντες ἅμα παρὰ τῆς συγκριτικῆς φιλολογίας ὅτι οἱ τύποι τόσον ἐν τῇ γλώσσῃ ὅσον ἐν τῇ γραμματολογίᾳ ἀδιαλείπτως διαδοχικῶς καὶ κανονικῶς, ἀνελλίσσονται λεπτυνόμενοι καὶ ἐξευγενιζόμενοι ἢ φθίνοντες, ἀντιθέτως καὶ ὅτι τὸ «πάντα ρεῖ» τοῦ Ἡρακλείτου, τοῦ προδρόμου τούτου τῆς σχολῆς τῆς Ἀνελιξεως ἐφαρμόζεται πλήρες καὶ εἰς τὰ φιλολογικὰ φαινόμενα τοῦ λαοῦ φιλοσόφου τούτου ὡς καὶ τῶν ἄλλων ἔθνων.

Φοβοῦμαι ἤδη ὅτι πολλαὶ τῶν ἐνταῦθα ἐξενεχθεισῶν γνώμῶν θὰ λογισθῶσιν *ria vota*· εἶναι πράγματι νῦν ἡ παλαιὰ συνήθεια τόσον ἐρριζωμένη, ἄλλως δὲ βαδίζομεν πρὸς ἐποχὴν μεγάλων κοινωνικῶν περιπλοκῶν, ἧτις ἔσται εἰς τὴν εἰρηρικὴν ἐπίδοσιν τῶν τεχνῶν καὶ ἐπιστημῶν ἠκιστα εὐνοϊκῆ.

Τὸ πρόβλημα τῆς παγκοσμίου γλώσσης καὶ τὸ ζήτημα, τίς θέσις ἀνήκει εἰς τὴν ἑλληνικὴν γλώσσαν, θὰ ὦσιν ἐν τούτοις ἐν τῇ ἡμερησίᾳ διατάξει, καὶ ἐὰν ἔτι ἡμεῖς δὲν ἴδωμεν τὴν λύσιν τούτων ἐπὶ τῶν ἡμερῶν μας. Ὁ σοφὸς ἐργάζεται, καὶ διὰ τὸ μέλλον ὡς ἔλεγε ὁ λατῆτος ποιητῆς *aserit arbores quae alteri saeclo prosint.* Ἐὰν αἱ ἰδέαι του ὦσιν ὀρθαὶ θὰ διαφιλονεικῆσθαι τότε θάπτον ἢ βράδιον τὴν νίκην, διότι ἔχει τὸν χρόνον ἰσχυρότατον σύμμαχον. Ἐὰν ὅμως αὐταὶ εἶναι ἐσφαλμέναι, οἱ ἐπιγενόμενοι θὰ γνωρίσωσι τάχιστα τὸ ἄκαρπον αὐτῶν. Ἄλλ' ἐὰν ὑπῆρχε σοβαρότης τις ἐν τῇ τάσει αὐτοῦ, τότε ἡ ἐργασία του δὲν ἐγένετο ὀπωσδήποτε ἐπὶ ματαίῳ, διότι θ' ἀκολουθήσωσιν αὐτῷ ἕτεροι, ἐπιδιορθοῦντες τὰ λάθη του, καὶ οὕτω ἡ δόξ, ἣν μετὰ τῶσους μόχθους δὲν ἠδυνήθη νὰ ἐξιχνιάσῃ θὰ εὐρεθῇ ἐπὶ τέλους!

ΣΜ

ΑΙ ΕΙΚΑΣΤΙΚΑΙ ΤΕΧΝΑΙ ΕΝ Τῇ ΤΩΝ ΠΑΡΙΣΙΩΝ ΠΑΓΚΟΣΜΙΩΙ ΕΚΘΕΣΕΙ

Ἐν τῷ μεγάρῳ τῆς καλῆς τέχνης ἐκροσωπεῖται μὲν ἰσχυρῶς ἡ ἀλλοδαπή πρὸς σαφῆ ἐκτύπωσιν τοῦ διεθνοῦς χαρακτήρος, πλὴν ὅμως οἱ Γάλλοι δι' ἐνεργείας ἐπικρατοῦς προενόησαν ὥστε ἐν τῇ διεθνεί αὐτῇ καλλιτεχνικῇ ἐκθέσει νὰ πρωταγωνιστῇ ἡ γαλλικὴ τέχνη. Ἐν ἄλλαις λέξεσι δέον ἐν τῇ καλλιτεχνικῇ ἐκθέσει νὰ ἐκδηλωθῶσι ἐρωμενέστατα καὶ σφύεστατα ὁ χαρακτήρ τῆς ὅλης ἐκθέσεως ὡς ἐκατονταετήρου ἐορτῆς τῆς γαλλικῆς ἐπαναστάσεως. Ἐν τῷ μεγάρῳ λοιπὸν τῶν ὠραίων τεχνῶν διαστελλονται τὰ τρία τάδε τμήματα α) ἡ γαλλικὴ τέχνη ἐκ τοῦ ἔτους 1798—1872 β) ἡ γαλλικὴ αὐθις τέχνη ἀπὸ τοῦ 1878 μέχρι τοῦ νῦν καὶ γ) ἡ τῆς ἀλλοδαπῆς τέχνη. Καὶ τὸ μὲν πρῶτον τμήμα ἐμπεριέχει ταύτην, ἡ ἐκείνη τὴν σκηνὴν ἐκ τῆς γαλλικῆς ἐπαναστάσεως καὶ ὁ μέγας θεμελιωτῆς τῆς νέας γαλλικῆς τέχνης **Δαυῖδ** συγκαταλέγεται εἰς τοὺς στασιώτας. Αἱ στασιωτικαὶ ὅμως εἰκόνες δεικνύουσιν ἡμῖν μόνον πράξεις τινας τοῦ κράτους, αἰτινες οὐδ' ἐντυποῦνται ὀξυδερκῶς ἐν τῇ προσοχῇ καὶ ἐν τῇ μνήμῃ τοῦ Κοινοῦ, τούναντιον ἐπὶ τῆς κλιμακωτῆς ἀναβάσεως ἐπεκτείνεται ἐν σθεναρῷ μεγέθει ἡ γιγάντιος εἰκὼν, ἔργον τοῦ στασιώτου ἐκείνου **Δαυῖδ**, ἐφ' ἧς εἰκονίζεται *Ναπολέων ὁ Α'* ἐν πορφύρᾳ αὐτοκρατορικῇ καὶ μετ' αὐτὸν ὁ *Πάπας Πῖος ὁ Η'* καὶ σύμπας ὁ ἀνώτερος ἐν Γαλλίᾳ κληρὸς καὶ πρὸ αὐτοῦ ἡ χρυσῇ καὶ ἀδάμαντι ἀπαστράπτουσα *νέα κοινωρία τῆς Γαλλίας*, ἧς ἐμπροσθεν ἡ σύνευνος Ἰωσηφίνα ἐπιθέτει τὸ στέμμα ἐπὶ τῆς κεφαλῆς ἐκείνου γονυπετοῦντος. Ἀναμφισβητήτως σθεναρὰν ἐμποιεῖ τὴν ἐντύπωσιν τῷ θεατῇ τὸ ἀριστοτέχνημα αὐτό. Μικρὸν δὲ προσωτέρω βλέπει ὁ θεατῆς ἄλλο πάλιν ἔργον τοῦ **Δαυῖδ**, τουτέστι τὴν χαρακτηριστικὴν ἀπηνῆ κεφαλὴν τοῦ αὐτοῦ αὐτοκράτορος περιβεβλημένην χρυσῆν δάφνην, ὀρέγοντος τὴν δεξιὰν μετὰ τοῦ σκήπτρου ὡς ἐν ὀρχωμοσίᾳ, καὶ περιερχόμενος ὁ θεατῆς τὰς μικρὰς αἰθούσας, αἰτινες περιέχουσι χειροποίητους γραφὰς καὶ γλυφὰς τότε δὴ ἀναμνησκεται τὴν αὐτοκρατορίαν καὶ ἐπέκεινα τούτου τὴν ἀνορθωθείσαν βασιλείαν. Ἐκ τῶν στασιωτικῶν εἰκόνων ἔχει κῦρος κατὰ τῶν μοναρχικῶν ἀναμνήσεων μόνον ἡ φλογερὰ εἰκὼν τοῦ *Δελακροά*, ἧς τὸ θέμα ἐστὶν «ἡ ἐλευθερία ἀγχι τὸν λαόν» ἧτις εἰκὼν δεικνύει ἐπὶ τοῦ ὕψους τῶν ὀδοφραγμάτων γυναῖκα κρατοῦσαν τὴν σημαίαν τῆς ἐπαναστάσεως, περὶ ἣν ἐργάζεται καὶ ἄλλοι τελοῦντες εἰς ἀνωτέρας τάξεις ἀλαλάζουσιν ἐν ἐνδυμασίᾳ τῶν 30 ἐτῶν (δῆλον ὅτι τοῦ 1830). Καὶ καθόλου ὁ ἀντεπιστέλλων τῆς ἀριγνώτου ἐφημερίδος τῆς Κολωνίας (ἐν ἀριθ. 188 καὶ ἀπὸ χρονίας 9ης Ἰουλίου ν. ἔ.) ὀπόθεν ἀρνούμεθα τὴν ὕλην, καθάπερ καὶ ἐν τῷ ἐπ' ἴσης μακρῷ ἐκείνῳ ἄρθρῳ *περὶ διεθνῶς βιομηχανίας ἐν τῇ παγκοσμίῳ ἐκθέσει* (δὲ προσηγάγομεν εἰς φῶς ἐν ἀριθ. 184 τῆς Νέας Ἐφη-